

השריית חסה בשבת במי מלח

הם כבר מתים, אלא שהם לכודים בין העלים והשטיפה נועדה להסירם קודם קציצת החסה ואכילתה. כמו"כ בחסה שגודלה בשטח פתוח ויש בה חרקים (ממינים שונים!) שטיפה אינה מוציאה ומסירה את כל החרקים ונחוץ לבדוק כל עלה בנפרד בעין של אדם המבחין היטב, כדי להיות בטוח שאין אוכלים חרקים. כל מה שכתבתי אינו משנה לגבי הדיון בשאלה העקרונית שעסקת בה: היתר שטיפה והשריית עלי חסה בשבת לאור השינויים של גידול חסה ללא תולעים. וכאן טרם שאגע בנושא עצמו אומר לאן דעתי נוטה. טרם הגענו לכך שמגדלים רק ללא חרקים, ואם תסתובב בשווקים תראה שמוכרים הרבה ירק שגודל בשטח פתוח ויש בו חרקים. לכן איני נוטה לחלק ולומר: אתה שקנית מחברה א' מותר לך להשרות ולשטוף בשבת ואתה שקנית מחברה ב' אסור לך מחשש הריגת חרקים. ונתנת דברים לשיעורים היא מסוכנת בהלכה לכלל הציבור. ורק אם בא אדם בשבת ואומר: קניתי חסה ולא הספקתי לבדוקה לפני שבת, כאן ניתן להקל עפ"י הנחותיך ודברים שאוסיף להלן, אבל כהלכה לכלל הציבור ראוי שלא לשכחם הלכות בדיקת חסה. לגבי שיטת השש"כ, איני בטוח שההורג חרקים בחסה עובר מן התורה ואף מדרבנן, שכן חלק מהחרקים אין בהם

ב"ה ח' טבת תש"ע שומריה ת"ו לכבוד הרב גיורא ברנר שלום וכל טוב! ראיתי בשו"ת 'דבר חברון' שפנית בהרבה שאלות אל הרב הגאון דב ליאור שליט"א ואולי עדיף שתמשיך ותפנה אליו, ודאי שתשובותיו הן של בר סמכא הרבה יותר גדול ממני.

באשר לשאלתך בענין השריית חסה במי מלח או חומץ בשבת מחמת הריגת חרקים המצויים בחסה. ראשית, כמה ידיעות כלליות מעשיות (אף שהידיעות אינן משנות לעצם השאלה). אף בחסה הגדלה בשטח פתוח יש עונות (חורף) שיש פחות חרקים, אלא שעתה כשיש גידול חסה 'ללא חרקים' בשיטות מיוחדות – הפוסקים ממליצים עליה ומעדיפים שלא להתיר שימוש בחסה שגדלה בשטח פתוח. היתר החסה ללא חרקים נשען על חזקה בידי אדם, היינו שאדם עושה מעשים מיוחדים כדי ליצור את החזקה ואין זו חזקה טבעית. במצב כזה צריך לסמוך את החזקה בחזקה של אומן שלא מרע אומנותו ועוד אומדנות. כמו"כ היתר האכילה נסמך על בדיקה מדגמית שאף היא צריכה חיזוק כבדיקה הלכתית. עכ"פ לאחר שנתמסדו שיטות הגידול ללא חרקים, נהגו לסמוך ולאכול את החסה ללא בדיקת כל עלה. כמו"כ שטיפה להסרת זבובונים בחסה, לפי מיעוט ידיעתי, אינה ע"מ להמיתם, כיון שבדר"כ

דעת הרמב"ם והרא"ש להתיר הריגת כינה בשבת.

חרקים הנמצאים בירקות עליהם חלקם אין בהם פ"ו וחלקם אולי יש בהם פ"ו, ואף אלו שיש בהם פ"ו צריך לעיין מה דינם עפ"י חז"ל, כיון שהגדרות חז"ל אינן הגדרות מדעיות (עי' בספרי ח"ה ס' ח דיון חלקי בכך). ולכן ספק רב אף לדעת הש"כ אם יש איסור בשבת להניחם במים (ללא חומרים נוספים) שהרי הם אינם ממימים אלא רק מחלישים את החרקים כפי שהובא לעיל (ואף אם יש בהם פ"ו).

מכלל דברי דבריך עולה ששטיפה במים בלבד אין בה המתה, וכש"כ שלא כל החרקים יש בהם פ"ו ולכן אף בהמתתם אין איסור תורה וי"א שאף לא איסור דרבנן, וק"ו ב"רק ללא חרקים' שהשטיפה היא להוצאת זבובים שכבר מתו, ולא להמתתם ואין בשטיפה כוונה לכך, וכפי שהוכחנו מהש"ס שאמוראים היו זורקים חרקים למים. ובכ"ז לשם הזהירות מחרקים בירקות עליהם, נראה לי שלא להורות כן לרבים לשטוף בשבת, אלא רק מי שלא הספיק להכין – יכין בשבת ויבדוק בעין לאחר השטיפה².

בברכה יעקב אפשטיין

פריה ורביה¹ ולכן אפילו נאמר שהם מתים מיד ויש בכך פס"ר עובר רק באיסור דרבנן ויש אומרים שמותר לגמרי. והרי לגבי כינה הותר לזורקה במים בשבת כאמור (יב ע"א): "רבא שדי להו לקנא דמיא". ובירושלמי (שבת פ"א ה"ג): "רבי יוסי בי ר' בון יהיב לי גו צלוחיתא".

וכתב הרשב"א (שבת יב ע"א): "מדאמרין מולל חורק וזהו כבודו ואפילו בחול ולא קאמר ובלבד שלא יהרוג. שמעינן מינה דמשום כבודו בלחוד קאמר, אבל אם בא להרוג ואפילו בשבת מותר, ומאן דאמר ובלבד שלא ימלול ובלבד שלא יהרוג רבי אליעזר היא, דאמר הורג כינה כהורג גמל, ולא קיימא לן כוותיה דמדבית שמאי הוא, וקיימא לן כבית הלל דמתירין להרוג מאכולת, ורבא נמי דשדי להו לקנא דמיא, ורב נחמן דאמר להו לבנתיה קטלן בשבת הוה, דדבר הלמד מענינו הוא וכן מוכח בירושלמי, וטעמא דכינה שמותר להורגה לפי שאינה פרה ורבה דאינה גדלה אלא מן הזיעה, ואנן מאילים ילפינן כדאיתא בריש פרק שמנה שרצים (ק"ז ב) מה אילים שפרים ורבים אף כל שפרה ורבה, ומכאן אמרו שם דאסור להרוג פרעוש בשבת לפי שהיא פרה ורבה". והב"י (שטז, י) הביא בשו"ע

1. הערת הגר"א נבנצל רב העיר העתיקה ירושלים: צ"ע לענ"ד. תשובת המחבר: בענין זה עסקנו בחלק ח סימן ח ועי"ש בהערת הגר"י אריאל.
2. הערת הגר"א נבנצל רב העיר העתיקה ירושלים: ומה עם איסור בורר? תשובת המחבר: עיין בנספח לעיל.